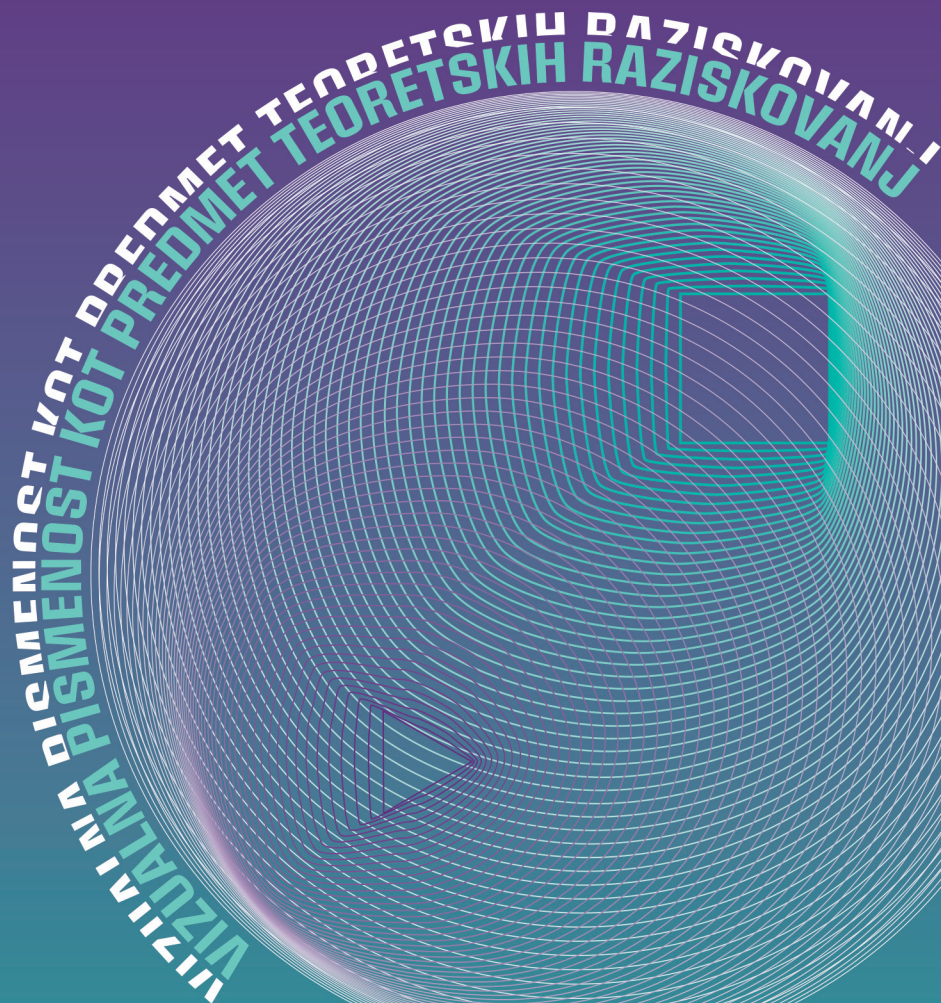

Tretja znanstvena konferenca

Program
in povzetki

Tretja znanstvena konferenca

VIZUALNA PISMENOST KOT PREDMET TEORETSKIH RAZISKOVANJ

Program in povzetki

Programski odbor:

prof. dr. Petra Černe Oven
izr. prof. dr. Barbara Predan

Uredila:

prof. dr. Petra Černe Oven

Oblikovanje:

Barbara Šušteršič

Lektura:

Katja Paladin

Koordinacija na terenu:

Samo Klemenčič

Naklada:

100 izvodov

Izdajateljica:

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani

Zanjo:

prof. Alen Ožbolt

Sodelujoče ustanove:

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta

Univerza v Ljubljani, Akademija za likovno umetnost in oblikovanje

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za računalništvo in informatiko

Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

Univerza v Novi Gorici, Akademija umetnosti, Fakulteta za humanistiko

Ljubljana, september 2022

Znanstveno konferenco sofinancirata Katedra za teoretične vede UL ALUO in Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), in sicer v okviru raziskovalnega projekta J7-2606 – *Modeli in prakse mednarodne kulturne izmenjave Gibanja neuvrščeni: raziskovanje prostorsko-časovnih kulturnih dinamik*.

Tretja znanstvena konferenca

Program
in povzetki

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani
Katedra za teoretične vede

Organizacija poteka v sodelovanju s Pedagoško fakulteto Univerze na Primorskem.

Koper,
27. september
2022

Torek,
27. septembra
2022

PROGRAM

10.00–10.15

Uvodne besede in pozdravni nagovori:

prof. dr. Mara Cotič, dekanja UP PeF
prof. Alen Ožbolt, dekan UL ALUO
prof. dr. Petra Černe Oven, UL ALUO,
vodja Katedre za teoretične vede

10.15–10.30

Doc. dr. Tomo Stanič, UL ALUO
RE-PREZENTACIJA

10.35–10.50

Izr. prof. dr. Tomaž Grušovnik, UP PeF
**ETIŠKA INFORMIRANOST KOT DEL
VIZUALNE PISMENOSTI: ETIKA ŽIVALI
IN SODOBNI PERFORMANS**

10.55–11.10

Izr. prof. dr. Barbara Predan, UL ALUO
MED PRAZNINO IN SUBSTANCO

11.15–11.30

Prof. dr. Uršula Berlot Pompe, UL ALUO
**IZKUSTVO DIGITALNIH PODOB IN
NEVROMEDIALNOST**

11.30–11.45

Odmor s kavo in diskusijo

11.45–12.00

Prof. dr. Petra Černe Oven, UL ALUO
**VIZUALIZACIJA PODATKOV V
ZGODOVINSKI PERSPEKTIVI IN NJENI
VPLIVI NA SODOBNE METODE VIZUALNE
PISMENOSTI V ZNANOSTI**

12.05–12.20

Prof. dr. Narvika Bovcon, UL FRI
**VIZUALNA PISMENOST V
INTERDISCIPLINARNI PERSPEKTIVI**

12.25–12.40

Prof. dr. Gregor Torkar, UL PeF
**VIZUALNA PODOBA UČBENIKOV:
IZZIVI IN PRILOŽNOSTI**

12.45–13.00

Doc. dr. Blaž Šeme, UL ALUO
**POMEN VIZUALNE PISMENOSTI V
KONSERVATORSTVU-RESTAVRATORSTVU**

13.00–13.45

Odmor za kosilo in diskusija

13.45–14.00

Asist. dr. Magdalena Germek, ZRC SAZU
Doc. dr. Kristina Pranjič, UNG Akademija
umetnosti in Fakulteta za humanistiko
**PERCEPCIJA NADREALIZMA IN
POTENCIAL NJEGOVE VIZUALNE
EKOPISTEMOLOGIJ**

14.05–14.20

Doc. dr. Petja Grafenauer, UL ALUO
**KULTURNO SODELOVANJE INDIJE IN
SFR JUGOSLAVIJE V ŠESTDESETIH IN
SEDEMDESETIH LETIH 20. STOLETJA
NA PRIMERU MEDNARODNEGA
GRAFIČNEGA BIENALA**

14.25–14.40

Dr. Daša Tepina, asistentka raziskovalka,
UL ALUO
**JUGOSLOVANSKO-EGIPTOVSKI
KULTURNI ODNOSI NA PRIMERU
LIKOVNIH PRIZORIŠČ:
LJUBLJANSKI GRAFIČNI BIENALE
IN MEDITERANSKI BIENALE LIKOVNE
UMETNOSTI V ŠESTDESETIH IN
SEDEMDESETIH LETIH**

14.45–15.00

Izr. prof. dr. Nadja Zgonik, UL ALUO
**VPRAŠANJE VIZUALNE PISMENOSTI
IN KRITIČNI MULTIKULTURALIZEM NA
PODROČJU MEDIKULTURNIH IZMENJAV
V LIKOVNI UMETNOSTI**

15.00–15.30

Diskusija: vprašanja, refleksije, zaključki

15.30–15.45

**VPOGLEDI 25: ROBOVI, STIČIŠČA
IN UTOPIJE PRIJATELJSTVA**

Spregledane kulturne izmenjave v senci politike
Predstavitev znanstvene monografije
ob njenem izidu

17.00

Zgodnja večerja z druženjem

19.00

Prevoz proti Ljubljani

POVZETKI S KRATKIMI BIOGRAFIJAMI

Lokacija:
UP PEF, Cankarjeva ulica 5, Koper

IZKUSTVO DIGITALNIH PODOB IN NEVROMEDIALNOST

Sodobna digitalizacija vsakdana sproža vidne spremembe v doživljanju ali ustvarjanju umetniških podob, ki nastajajo pod vplivom nove medijske ekologije. Osvetlitev interakcije z digitalnimi mediji na področju nevroznanosti, eksperimentalne estetike in kognitivne znanosti razkriva zapletene mehanizme doživljanja digitalno ustvarjenih ali posredovanih umetniških del, ki temeljijo na posredništvu ekrana in drugih interaktivnih vmesnikov. Razprava raziskuje spremembe v estetsko-čutni odzivnosti na originalno umetniško delo ali njegovo digitalno reprodukcijo s pomočjo osvetlitve nevroznanstvene metode eksperimentalne estetike ter izpostavi koncept nevromedialnosti in procese remediacije uma, torej oblike stapljanja in povratnega učinkovanja nevronske in medijske procesov.

KRATKA BIOGRAFIJA

Prof. dr. Uršula Berlot Pompe je vizualna umetnica in umetnostna teoretičarka, ki poučuje na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani. Umetniško in raziskovalno se ukvarja s presečišči umetnosti, znanosti in filozofije. Je avtorica monografije o Duchampu in več člankov s področja teorije umetnosti.
ursula.berlotpompe@aluo.uni-lj.si

VIZUALNA PISMENOST V INTERDISCIPLINARNI PERSPEKTIVI

Vloga vizualne pismenosti se v sodobni družbi v veliki meri odraža v kontekstu novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Uporabniki so v stiku z množico uporabniških vmesnikov, ki vizualno posredujejo informacije. Sposobnost hitrega in logičnega razbiranja informacij je deloma pogojena s pridobljenimi znanji, vzorci in izkušnjami uporabnikov, njen predpogoj pa je ustrezna vizualna artikulacija vsebine s strani oblikovalcev in razvijalcev aplikacij. Najširše množice ustvarjalcev digitalnih vsebin uporabljajo orodja za računalniško grafiko in dostopajo do spletnih zbirk predpripravljenih oblikovnih predlog, ki so tudi že podprte s kodo in delujejo kot gradniki aplikacij, kot sredstva v računalniških igrah ter kot plasti filtrov in učinkov nad gibljivimi slikami. Povsem novo dimenzijo vizualne pismenosti odpirajo nevronske mreže na področju umetne inteligence, s katerimi se vizualne pismenosti uči tudi sam stroj, hkrati pa algoritmi na družbenih omrežjih pomembno vplivajo na izbor in urejanje prikazanih vsebin ter s tem sooblikujejo percepcijo končnih uporabnikov. Vizualna pismenost se danes širi z dvodimenzionalnih ekranskih površin v celotelesno izkušanje, 360-stopinjsko gledanje, razbiranje plasti virtualnih informacij in telematično delovanje v svetovih mešane resničnosti.

Izdelava vizualno artikuliranih izdelkov od ustvarjalca še vedno zahteva določeno mero eksperimentiranja, vrednotenja, praktično usvojenega znanja in mentorsko vodeno delo. Predmeti, ki poučujejo vizualno pismenost, se vključujejo v študijske programe naravoslovnih, inženirskih in družboslovnih znanosti ter digitalne humanistike. Pri tem gre za širitev osnovnega področja raziskav z metodami vizualnega argumenta in vizualne analize, za diseminacijo rezultatov raziskav ter za spoznavanje metod dela druge discipline, tj. oblikovanja vizualnih komunikacij. Pogosto so to projekti, ki jih realiziramo v interdisciplinarnih delovnih skupinah, v katere se vključujejo študenti z različnih fakultet in akademij. V prispevku bomo predstavili nekaj primerov dobre prakse pri študentskih izdelkih, ki so nastali z vključevanjem vizualne pismenosti na področje raziskav v računalništvu in informatiki.

KRATKA BIOGRAFIJA

Dr. Narvika Bovcon je profesorica na področju videa, animacije in novih medijev. Zaposlena je v Laboratoriju za računalniški vid na Fakulteti za računalništvo in informatiko Univerze v Ljubljani, kjer deluje na 1. in 2. stopnji študija, sodeluje pa tudi na 2. in 3. stopnji študija na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje. Poučuje oblikovanje vizualnih in novomedijskih komunikacij, načrtovanje uporabniških vmesnikov, digitalno animacijo, video in teorijo novomedijske umetnosti.
narvika.bovcon@fri.uni-lj.si

Prof. dr. Petra Černe Oven

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani

Asist. dr. Magdalena Germek

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti

Doc. dr. Kristina Pranjić

Akademija umetnosti in Fakulteta za humanistiko Univerze v Novi Gorici

Predavanje prinaša vpoglede v polje oblikovanja, ki se ukvarja s področjem vizualizacije kompleksnih vsebin. V zadnjih treh desetletjih je demokratizacija medijev in orodij zaradi digitalizacije vplivala na porast uporabe vizualnih sredstev. Zato je nujno, da v znanosti vizualna sredstva za predstavitev znanja poglobljeno razumemo, metodološko razvijamo in strokovno uporabljamo.

Predavanje predstavlja pomen vizualizacije in njegov razvoj na podlagi ključnih premislekov, ki so bili na tem področju že narejeni. Ta pregled je pomemben, ker se del raziskovalnega projekta *Modeli in prakse mednarodne kulturne izmenjave Gibanja neuvrščenih: raziskovanje prostorsko-časovnih kulturnih dinamik* ukvarja prav z razvojem orodja za vizualizacijo, ki bo omogočalo analizo obravnavanega materiala. Uvidi bodo pomagali pri vzpostavitvi nove metodologije, ki lahko vpliva na vse interdisciplinarne vede, vključene v projekt.

Zgodovinska perspektiva nam odstre pogled na številne primere uporabe vizualnega jezika na področju diseminacije in reprodukcije informacij. Iskanje popolne metode v filozofiji, znanosti in pedagogiki je v 17. in 18. stoletju sprožilo številne poskuse vizualizacije podatkov. Kljub omejenim (v primerjavi z današnjim časom) tehničnim možnostim vzporedne reprodukcije slike in besedila že zgodaj najdemo izvirne kombinacije v izobraževalnih gradivih za otroke. Avtorji so kmalu – z izboljšanimi tehnološkimi možnostmi reprodukcije – začeli prikazovati vplive, prevlade, povezave ter vzroke in posledice dogodkov tudi na področjih zgodovine, geografije, matematike, medicine, politike, obramboslovja in drugih znanstvenih ved.

Primeri so zanimivi zaradi vpogleda v raznolike metode in pristope v vizualizaciji, ki jih lahko uporabljamo tudi v sodobnem času – na širšem področju informacijskega oblikovanja, kamor spada tudi vizualizacija podatkov. Predavanje nam tudi jasno predstavi argument, da je vizualizacija kompleksnih vsebin vedno produkt interdisciplinarnega sodelovanja številnih specializiranih področij.

KRATKA BIOGRAFIJA

Prof. dr. Petra Černe Oven je oblikovalka, teoretičarka in predavateljica na področju teorije in zgodovine vizualnih komunikacij. V raziskovanju, kuriranju in publiciranju se osredotoča na različne vidike tipografije in informacijskega oblikovanja. Je članica upravnega odbora svetovne tipografske organizacije Association Typographique Internationale, na UL ALUO pa vodi Katedro za teoretične vede.
petra.cerneoven@aluo.uni-lj.si

Pričujoči prispevek se ukvarja z vizualnim v nadrealizmu ter z njegovo vlogo pri spreminjanju človekove percepcije in razvijanju odnosa do okolja. Nadrealizem je bolj kot katerikoli drugo avantgardno gibanje razgalil neverjetno bogastvo vizualnega dojetja človeka in njegovega okolja. Nadrealistični pogled na naravo je kompleksen, čaroben, a tudi temen in ekscesen, zaznamovan tako s fragmentarnostjo kot z organicizmom ter medsebojno povezanostjo notranjega in zunanega sveta. Nadrealizem je želel vplivati na logiko mišljenja in dojetja realnosti, s tem pa je odprl tudi možnost za nastanek novih oblik in odnosov do sveta. Tako lahko nadrealistične podobe narave delujejo izjemno produktivno tudi v kontekstu eko arta oziroma prepleta umetnosti in ekologije.

Okoljska umetnost in eko art (L. Weintraub, 2007, 2012) danes postajata osrednja pristopa povezovanja umetnosti in ekologije, ki se osredotočata na vizualno reprezentacijo okoljskih in podnebnih sprememb v svetu. *Videti* pomeni *razumeti* in *doživeti* določeno čustveno reakcijo. Tu pa se postavlja vprašanje, ali je to dovolj za konkretne družbene in kulturne spremembe. Za kakršnokoli korenito spremembo okolja je treba najprej spremeniti sam način dojetja narave in našo umeščenost v naravno okolje. To bi pomenilo transgresijo našega načina opazovanja in predstavljanja našega okolja ter vključevanje novih modelov doživljanja narave kot nečesa, kar nam ni zunanje.

Tu se postavljajo temeljna vprašanja o pomenu vizualne reprezentacije in o vlogi vizualnega v našem procesu razumevanja in osmišljanja sveta. Te teme raziskuje obetavno novo raziskovalno področje vizualne epistemologije (H. Klink, 2014). V prispevku bomo z interdisciplinarnim pristopom, ki vključuje epistemološke in fenomenološke prispevke zgodovinske avantgarde, moderne filozofije, ekologije in vizualne epistemologije, poskušali orisati potenciale vizualne eko epistemologije nadrealizma.

KRATKA BIOGRAFIJA

Kristina Pranjić je docentka na Fakulteti za humanistiko in na Akademiji umetnosti UNG, kjer vodi modula Teorija in zgodovina umetnosti in medijev ter Diskurzi v praksi. V svojem teoretičnem in raziskovalnem delu se posveča predvsem zgodovinski avantgardi 20. stoletja in reaktualizaciji avantgarde danes.
kristina.pranjic@ung.si
Magdalena Germek je asistentka za področje filozofije na Podiplomski šoli ZRC SAZU in kreativna urednica Založbe /*cf. Svoj raziskovalni interes razvija na področju vizualne epistemologije, zgodovine ter epistemologije znanosti in umetnosti.
magdalena.germek@zrc-sazu.si

Doc. dr. Petja Grafenauer

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani

V prispevku preučujemo raznolikost branja likovnih del v raznorodnih kontekstih. Kot primer obravnavamo Mednarodni grafični bienale ter širše kulturne oziroma likovne povezave Indije in nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja. Zanimajo nas vezi med indijskimi umetniki na Mednarodnem grafičnem bienalu, pa tudi sistemska ureditev izmenjave kulturnih dogodkov SFRJ z Indijo.

Ob primeru sodelovanja indijskega grafika Krishne Reddyja na Mednarodnem grafičnem bienalu – umetnik je na bienale skoraj gotovo prišel prek zahodnega sveta umetnosti in pri tem odprl pot za mnoge rojake – ter razkrivanju drugih, institucionalnih poti za stike z Indijo (npr. Lalit Kala Akademi) skušamo ugotoviti, kako so jugoslovanski kulturni sporazumi in programi vplivali na postopke likovnih izmenjav med Indijo in SFRJ ter kako se je to odrazilo na primeru MGB – na ravni postopkov vabljenja, razstavljanja in recepcije del indijskih umetnikov.

Prispevek pretežno temelji na preučevanju arhivskega gradiva (iz Arhiva Jugoslavije, Arhiva Republike Slovenije in arhiva Mednarodnega grafičnega likovnega centra v Ljubljani) ter dosedanje literature. Najobsežnejši del gradiva prihaja iz Arhiva Jugoslavije v Beogradu, kjer je obdelan večji del fonda Zveznega sveta za izobraževanje in kulturo 1967–1971 (AJ 319) ter fonda Zvezne komisije za kulturne stike s tujino 1953–1971 (AJ 559).

Teza raziskave je, da v SFRJ na ravni likovne in vizualne umetnosti povsem lastne kulturne politike, temelječe na protiimperializmu, dekolonizaciji, politiki nevmešavanja, miroljubni koeksistenci in jugoslovanskem samoupravljanju, v praksi organizacij s tega področja ni moč zares zaslediti, oziroma je njen vpliv majhen, celo v primeru Mednarodnega grafičnega bienala, ki je bil cenjen predvsem zaradi združevanja umetnosti vseh delov sveta, a se je v resnici, kot obravnavani indijski umetnik Krishna Reddy, napajal predvsem pri zahodnem modernizmu.

KRATKA BIOGRAFIJA

Dr. Petja Grafenauer (1976, Ljubljana) je docentka na Katedri za teoretične vede UL ALUO. Je specialistka za regijsko umetnost po drugi svetovni vojni. Sodeluje v ARRS-projekti J7-2606 – *Modeli in prakse mednarodne kulturne izmenjave Gibanja nevrščeni: raziskovanje prostorsko-časovnih kulturnih dinamik* ter J6-3144 – *Protesti, umetniške prakse in kultura spomina v post-jugoslovanskem kontekstu*.
petja.grafenauer@aluo.uni-lj.si

Izn. prof. dr. Tomaž Grušovnik, višji znan. sod.

Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem

V zadnjem desetletju se tudi v slovenskem prostoru soočamo z naraščajočo prisotnostjo živali v umetniških praksah. Te so pogosto dojete kot transgresivne, saj prečijo družbene norme, zaradi česar so deležne neodobravanja (projekt *K-9 Topology: Hybrid Family*, kjer je umetnica Maja Smrekar s svojim mlezivom hranila pasjega mladiča, je bil deležen burnih odzivov, tudi projekt *Perftoran* Petra Davidčenka, v sklopu katerega umetnik pogoltne živega netopirja, je doživel podobne kritike).

Toda transgresivnost je značilnost umetnosti in številna umetniška dela, ki so bila nekoč dojeta kot nesprejemljiva, danes sodijo v kanon. Na drugi strani je razumljivo, da je zloraba živali sporna, zato se nemara zastavlja vprašanje, kako lahko vizualno opismenimo gledalca (in umetnika), da bo lahko tovrstne umetniške prakse vrednotil z moralnega stališča in ločil upravičene kritike od reakcionarnih moraliziranj.

Odgovor na to dilemo je odvisen od etiške teorije, iz katere motrimo prakse: medtem ko abolicionizem prepoveduje vsakršno rabo živalskih subjektivitet, se velferizem zavzema za zmanjševanje trpljenja. Kljub razhajanjem lahko za področje vključevanja živali v performanse poskusimo postaviti minimalne standarde, ki vsebujejo analogon principa *habeas corpus*. To pomeni, da uporaba živali ni dovoljena, če s tem posegamo v njeno telo ali duševnost ali če jo v razstavnem prostoru zadržujemo proti njeni volji. Izkaže se, da številne umetniške prakse, ki domnevno zlorablajo živali, v resnici izpostavljajo antropocentrično (človeškosrediščno) orientacijo naše civilizacije (performans 100 kg Betine Habjanič), pa tudi to, da so morda sporne nekatere dejavnosti, ki jih širša javnost kot takšne sploh ne zaznava.

KRATKA BIOGRAFIJA

Dr. Tomaž Grušovnik je izredni profesor in višji znanstveni sodelavec na Univerzi na Primorskem. Ukvarja se s filozofijo edukacije, etiko živali in agnotologijo. V letu 2022 je prodekan za mednarodno sodelovanje in umetnost ter vodja Centra za umetnost UP PEF, pa tudi predsednik Državne predmetne komisije za filozofijo na splošni maturi.
tomaz.grusovnik@pef.upr.si

MED PRAZNINO IN SUBSTANCO

Izr. prof. dr. Barbara Predan

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani

Čeprav v večini primerov naše ravnanje z objekti poteka na ravni, ki je na videz spontana in pogosto (zaradi navade) nezavedna, pa pravzaprav prav vsak objekt od nas zahteva razumevanje glede uporabe. Za uspešnost slednje je zahtevana vizualna pismenost, ki se je – pogosto s pomočjo opazovanja – sproti učimo od rojstva. Šele objekt, s katerim ne znamo ravnati, nas prisili, da z njegovo pomočjo ugledamo sebe. Prisili nas, da se zavemo, da smo mi sami vsebina, ki polni praznino objekta.

Prav to razmerje, soodnosnost dveh tipov značilnosti – Alain Badiou ga je opredelil kot razmerje med praznino in substanco – tvori tudi bistvo kritične analize v oblikovanju. Martin Heidegger je soodnosnost ujel v premisleku o pomenu reči z zastavitvijo vprašanja, kaj je vrč. Sta vrč stena in dno ali pa je to morda praznina, ki jo dno in stena ustvarjata ter s tem omogočata zajemanje (in izlivanje)? Ta praznina oziroma ta nič torej ne določa le vrča samega, temveč tudi delo oblikovalca, ki vrč oblikuje in izdela. Bistvo vrča je v zajeti praznini, v po navadi spregledanem nič, ki tekočini (ali zraku) omogoča, da vrč napolni ali izprazni. Torej, čeprav se vrč zdi nekaj glinenega, oprijemljivega, je to, kar se zdi, da je, bistveno zgolj toliko, kolikor ponuja možnost polnjenja in zadržanja potencialne vsebine. Pa četudi je ta vsebina v primeru praznega vrča nič. Ali povedano drugače: bistvo je v nič, ki ni nič.

Ko se je oblikovalka Janja Lap leta 1964 iz neuvrščene Jugoslavije preselila v Veliko Britanijo, je svojo osvoboditev v oblikovanju in iskanju novega raziskovalnega pristopa med drugim odkrila prav v oblikovanju steklenih vrčev na šoli Royal College of Art v Londonu. Ta prva dela so tvorila podstat njeni nadaljnji teoriji in praksi. Slednje bo tudi izziv pričujočega prispevka: s pomočjo teorije bomo sledili načinom svojstvenega branja objektov.

KRATKA BIOGRAFIJA

Izr. prof. dr. Barbara Predan od leta 2009 predava na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani. Redno objavlja znanstvena in strokovna besedila, je avtorica in soavtorica šestih knjig, urednica enajstih knjig in kuratorka dvajsetih razstav. Med drugim vodi temeljni raziskovalni projekt *Modeli in prakse mednarodne kulturne izmenjave Gibanja neuvrščenih: raziskovanje prostorsko-časovnih kulturnih dinamik*.
barbara.predan@aluo.uni-lj.si

Doc. dr. Tomo Stanič

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani

RE-PREZENTACIJA

Reprezentacija je pogosto mišljena kot način tvorbe pomena s pomočjo jezika, pri čemer se jezik obravnava širše – ne zgolj diskurzivni, temveč tudi vizualni jezik, ki ga uporabljata tako vizualna umetnost kot tudi oblikovanje; vizualne komunikacije so s tega vidika pomenljiva skovanka. Prispevek je v prvi vrsti poskus razdelave pojma reprezentacije kot zastopanja, simbolizacije, posnemanja in prezentacije, v drugi vrsti pa mišljenja načinov reprezentacije, ki se ne podrejajo strukturi »eno namesto drugega« oziroma ki prek te strukture pokažejo na notranje pogoje ponovitve, na katero meri predpona »re-«. Re-prezentacija prinaša s seboj zelo raznolike pasti – v polju umetnosti so najzanimivejše posrednost, samorazlika in diskomunikacija.

KRATKA BIOGRAFIJA

Tomo Stanič je diplomirani arhitekt, magister kiparstva in doktor znanosti s področja teoretske psihoanalize. Že vrsto let se aktivno udeležuje na področju kulture, pa tudi znanosti. Je avtor različnih člankov in dveh monografij (*Arhitekturni gledalec ter Podoba in njena zunanost*). Zanimajo ga predvsem presečišča vizualne umetnosti s teorijo umetnosti.
tomo.stanic@aluo.uni-lj.si

JUGOSLOVANSKO-EGIPTOVSKI KULTURNI ODNOSI NA PRIMERU LIKOVNIH PRIZORIŠČ:
LJUBLJANSKI GRAFIČNI BIENALE IN MEDITERANSKI BIENALE LIKOVNE UMETNOSTI
V ŠESTDESETIH IN SEDEMDESETIH LETIH

Vizualna pismenost je temelj konservatorsko-restavratorske dejavnosti. Je večplastna in nepogrešljiva pri domala vseh neposrednih in posrednih postopkih zaščite in ohranjanja likovnih umetnin, pri praktičnem, kreativnem in znanstvenem delovanju. Vizualno branje je še posebej pomembno v fazi preiskovanja stanja umetnine pred posegom. Osredotoča se na prepoznavanje in analizo pripovedno-vsebinskega pomena, materialne sestave in tehnike ter poškodb in posegov na umetnini. Pri tem so v pomoč strokovni slikovni slovarji ter optična in druga orodja, ki pomagajo pri izdelavi čim bolj kakovostnega poročila o rezultatih preliminarne preiskave in raziskav. Vizualno beleženje in informiranje pa je potrebno tudi med neposrednimi postopki na umetnini in pri izdelavi konservatorsko-restavratorske dokumentacije. Danes prevladuje barvno dopolnjevanje manjkajočih delov na umetnini s šrafuro. Tako strokovnjak lažje vizualno razloči med izvirnimi in dopolnjenimi deli. Vizualni del sodobne dokumentacije ne bi smel biti le dodatna ilustracija z risbami in fotografijami, kot je bilo zapisano v Beneški listini leta 1964, ampak mora biti enako kot pisni oziroma verbalni del poročil tudi ta kritičen in analitičen. Prednosti vizualne dokumentacije je več. Med drugim nam omogoča, da bolj jasno in poenostavljeno prikažemo tisto, kar je kompleksno, omogoča hipen pogled na celoto pojava, je način, s katerim uporabljene ali načrtovane koncepte, postopke in materiale lažje predstavimo naročnikom in javnosti, s tem pa je tudi sredstvo učinkovitejše komunikacije. Skozi desetletja so se razvila različna pravila in priporočila za izdelavo konservatorsko-restavratorske dokumentacije. Najdemo jih tudi v evropskih standardih (CEN/TC 346 – Conservation of Cultural Property), pri čemer se zdi, da je poudarek bolj na pisnem delu dokumentacije. Ob pregledu razvoja konservatorsko-restavratorske dokumentacije se torej lahko vprašamo, kje so še pomanjkljivosti in možnosti za izboljšave njenega vizualnega dela, ki bi temeljile na določenih teoretskih zakonitostih.

POMEN VIZUALNE PISMENOSTI V KONSERVATORSTVU-RESTAVRATORSTVU

KRATKA BIOGRAFIJA

Doc. dr. Blaž Šeme, akad. slikar in konservator-restavrador, je vodja Oddelka za restavracijsko delo na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje UL ter ustanovni član Inštituta UL za trajnostno varstvo dediščine. Na UL ALUO je doktoriral s področja varstva likovne dediščine. Podoktorsko se je izpopolnjeval v ICCROM-u v Rimu in na NEC-u v Bukarešti. blaz.seme@aluo.uni-lj.si

Cilj prispevka je preučiti vplive gibanja neuvrščenih v kulturnih odnosih med nekdanjo Jugoslavijo in Egiptom v šestdesetih in sedemdesetih letih ter razumeti, kako so ti vplivali na recepcijo likovne umetnosti neuvrščenih v nekdanji Jugoslaviji (FLRJ/SFRJ). Tedanja FLRJ je kot ena izmed ustanovnih članic gibanja neuvrščenih s svojimi mednarodnimi politikami v mednarodnem političnem prostoru pridobivala vse več pomena in ugleda. Kulturnim politikam sledimo s preučevanjem treh premis, ki so zaznamovale tako politiko Jugoslavije kot tudi politiko gibanja neuvrščenih. Te so protikolonializem, protiimperialni boj in dekolonizacija; politika nevmešavanja in miroljubne koeksistence ter jugoslovansko samoupravljanje. V besedilu pokažemo, kako so se ta temeljna načela gibanja neuvrščenih izražala na področju umetniških praks v izbranih umetnostnih stičiščih, Ljubljani in Aleksandriji.

Zaradi ustanovitve in delovanja gibanja neuvrščenih so naš osrednji fokus šestdeseta in zgodnja sedemdeseta leta prejšnjega stoletja. Obravnavamo primer dveh osrednjih likovnih prizorišč, ki sta bili pomembni točki prepletanja kulturnih, pa tudi političnih mednarodnih odnosov med Egiptom in Jugoslavijo. Ti likovni manifestaciji sta Ljubljanski Mednarodni grafični bienale (MGB) in Mediteranski bienale likovne umetnosti v Aleksandriji; obe sta nastali v letu 1955.

Vpliv kulturnih politik preučimo tudi globlje, saj nas zanima, kako so načela neuvrščenih odzvanjala tudi v delih posameznih umetnikov iz ZAR, ki so razstavljali na MGB. S tem namenom preučimo opus umetnice Menhat Allah Helmy, ki se je na MGB med egiptovskimi umetniki pojavljala najpogosteje in je kot edina udeleženka iz držav gibanja neuvrščenih na bienalu prejela posebno omembo.

Prispevek obsega pregled bienalnih politik; preučuje jih predvsem z analizo arhivskega gradiva iz Arhiva Jugoslavije in Mednarodnega grafičnega likovnega centra v Ljubljani. Predvsem izhaja iz analize fonda Komisije za kulturne stike s tujino in vzpostavljenih kulturnih sporazumov ter konvencij o sodelovanju med Jugoslavijo in Egiptom; navezuje pa se tudi na strukturirane intervjuje s tedanjimi akterji in na obstoječo literaturo.

KRATKA BIOGRAFIJA

Dr. Daša Tepina je asistentka raziskovalka na Katedri za teoretične vede UL ALUO. Njena glavna raziskovalna področja so družbena gibanja, avtonomija, umetnost in utopije. Trenutno sodeluje pri raziskovalnih projektih *Modeli in prakse mednarodne kulturne izmenjave Gibanja neuvrščenih: raziskovanje prostorsko-časovnih kulturnih dinamik ter Protesti, umetniške prakse in kultura spomina v post-jugoslovanskem kontekstu*. dasa.tepina@aluo.uni-lj.si

BIOGRAFIJA

Dr. Gregor Torkar je izredni profesor za biologijo v izobraževanju na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani. Raziskuje predvsem na področju naravoslovnega izobraževanja, veliko tudi piše poljudnoznanstveno literaturo. Je avtor in urednik različnih učbenikov. V zadnjem obdobju se posveča raziskovanju kakovosti učbenikov in je vodja nacionalnega projekta *Za kakovost slovenskih učbenikov*.
gregor.torkar@pef.uni-lj.si

BIOGRAFIJA

Dr. Nadja Zgonik je izredna profesorica za umetnostno zgodovino na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani. Kot raziskovalka se osredotoča na zgodovino in teorijo moderne in sodobne umetnosti, objavlja kritike, eseje in razprave, deluje kot gostujoča kuratorica ter pripravlja razstave v Sloveniji in mednarodnem prostoru.
nadja.zgonik@alu.uni-lj.si

Vizualno nam prav tako kot besedno sporoča podatke. Jasno je, da je velika moč fotografije takoj po njenem izumu izhajala iz dejstva, da je fotografija dejanskost zabeležila bolj realistično kot katerakoli druga oblika reprezentacije. Zaradi tega so ljudje zaupali in verjeli, da fotografija sporoča resnico. Danes vemo, da so tudi fotografije lahko ponarejene in zavajajoče, še posebej obsežno v dobi digitalne manipulacije. Zato slike potrebujejo besede in besede potrebujejo slike. V večpredstavnih učnih gradivih, kot so tiskani ali elektronski učbeniki, se slike in besede povezujejo in dopolnjujejo, kar pa pomeni velik izziv pri njihovem snovanju, učinkoviti uporabi in tudi ocenjevanju kakovosti.

Prispevek želi opozoriti na nekatere opazne izzive snovanja večpredstavnih učnih gradiv, povezane z vizualno pismenostjo. Izpostavljamo nekatere izsledke analiz slovenskih učbenikov v osnovni in srednjih šolah, ki so bile opravljene v okviru projekta *Za kakovost slovenskih učbenikov* (KaUč). Ugotavljamo, da oblikovanje in umestitev slikovnega gradiva v večpredstavno učno gradivo nista vedno jasna in tehnično pravilno izvedena. Velikokrat tudi zanemarjata določene specifične učencev s posebnimi potrebami (npr. daltonizem, disleksija). Trenutno največji razvoj doživljajo interaktivna večpredstavna učna gradiva (npr. i-učbeniki), kar na različne načine zadeva tudi ob vprašanja o njihovi vizualni podobi in rabi novih medijev (animacije, simulacije, igre, virtualna okolja itn.).

Pri podajanju predlogov in smernic za izboljšave smo se oprli predvsem na ključna načela večpredstavnosti R. E. Mayerja. Predvsem izpostavimo, da bi se morali pri pouku več posvečati otrokovemu učenju učenja s pomočjo učbenika, podamo pa tudi nekaj nazornih praktičnih primerov.

Ali lahko vizualno pismenost opredelimo kot sklop univerzalno veljavnih načel, ki jih zajamemo z enotno definicijo ne glede na kulturne razlike med geopolitičnimi prostori sveta? Namesto neposrednega odgovora na to vprašanje bo prispevek poskusil načrtovati kulturne specifičnosti v razmerju med kulturno neodvisno in z zahodnimi vplivi zaznamovano produkcijo vizualne umetnosti v postkolonialnih državah. Osredotočili se bomo na likovno umetnost in prikazali razlike v njenih definicijah, govorili o njenem razmerju do obče kulture in o razlikah ali podobnostih na področju popularne kulture. Ali lahko iz sklopa teh značilnosti sklepamo na to, da je vizualna pismenost univerzalna kategorija? Ali pa je kulturno podprto dejstvo, ki učinkovito prispeva h komunikaciji, ker pa se je komunikacija med razvitim Severom in nerazvitim Jugom osredotočala predvsem na gospodarsko menjavo, je »univerzalna« vizualna pismenost predvsem orodje za ekonomsko kolonizacijo in hegemonijo popularne kulture zahodnega tipa v državah tretjega sveta? Bi zaradi tega morali začeti premišljevati o vizualni večpismenosti, ki bi presegla medkulturne nesporazume v komunikaciji?

Za neuvrščene države je bilo značilno, da se je v procesu dekolonizacije poleg političnih in gospodarskih procesov v njih odvijala tudi kulturna dekolonizacija. V ospredju je bila težnja po stvaritvi neodvisnega vizualnega jezika, povezanega z domačim prostorom in ljudmi, po drugi strani pa se je kontinuirano nadaljeval vpliv imperialnega zahodnega kulturnega toka. Na primeru Socialistične federativne republike Jugoslavije kot ene od vodilnih držav v gibanju neuvrščenih, ki se je predstavljala tako na Zahodu kot v neuvrščenih državah, bodo prikazani procesi medkulturnih izmenjav, ki lahko tudi danes prispevajo k produktivnejši multikulturni fuziji med globalnima Severom in Jugom.

ROBOVI, STIČIŠČA IN UTOPIJE PRIJATELJSTVA

Spregle dane kulturne izmenjave v senci politike

Predstavitev znanstvene monografije
ob njenem izidu

ZBIRKA VPOGLEDI 25

Odgovorna urednica zbirke:

Mojca Šorn

Besedila:

Uršula Berlot Pompe (UL ALUO),

Petra Černe Oven (UL ALUO),

Aleš Gabrič (INZ),

Petja Grafenauer (UL ALUO),

Tina Palaić (SEM),

Barbara Predan (UL ALUO),

Jure Ramšak (ZRS Koper),

Tomo Stanič (UL ALUO),

Daša Tepina (UL ALUO),

Mitja Velikonja (UL FDV) in

Nadja Zgonik (UL ALUO)

Uredila:

Barbara Predan

Oblikovali:

Barbara Bogataj Kokalj in Maša Bogataj

Recenzentki:

dr. Petra Čeferin in dr. Barbara Vodopivec

Založil in izdal:

Inštitut za novejšo zgodovino

Sozaložnica in soizdajateljica:

Akademija za likovno umetnost

in oblikovanje Univerze v Ljubljani

V znanstveni monografiji odpiramo interdisciplinarno diskusijo in kritično refleksijo z različnih (teoretičnih in praktičnih) zgodovinskih, umetniških, oblikovalskih, etnografskih, kulturnih in socioloških področij ter s tem povezujemo stroke in področja, ki v prostoru kulturne izmenjave pogosto delujejo povezano, v akademskih krogih pa preredko prestopajo meje. Pričujoča monografija načrtno gradi na iskanju običajnih stičišč naštetih področij, pri čemer besedila vzpostavljajo kumulativen miselni temelj, a ga hkrati nenehno prečijo in tako ustvarjajo nove povezave, nova znanja. Se pa miselni preplet ne ustavi zgolj tu. S tem ko avtorji prečijo ustaljeno, ustvarjajo diskontinuiteto, katere učinek je tvorjenje zmožnosti za spremenjen način mišljenja in delovanja, pa tudi za drugačno razumevanje potencialno emancipatornih učinkov polpretekle zgodovine.

Večji del znanstvenih prispevkov izrašča iz najnovejših teoretičnih raziskav, ki jih avtorji izvajajo v okviru raziskovalnega projekta *Modeli in prakse mednarodne kulturne izmenjave Gibanja neuvrščenih: raziskovanje prostorsko-časovnih kulturnih dinamik*, financiranega s strani Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije. Te dopolnjujejo raziskave, ki zaznamujejo in določajo tako polpreteklo kot aktualno stanje v umetnosti, pri čemer obravnavajo teoretične pojave, ki nas vodijo k nenehnemu preizpraševanju o tem, kako nujna je razširitev umetnostnega polja. Besedila temeljijo na bogatem arhivskem gradivu iz domačih arhivskih zbirk: Arhiva Republike Slovenije ter arhivov Mednarodnega grafičnega likovnega centra, Slovenskega etnografskega muzeja in Muzeja za arhitekturo in oblikovanje, pa tudi tujih arhivskih zbirk: Arhiva Jugoslavije, Diplomatskega arhiva Ministrstva za zunanje zadeve Srbije, Muzeja Jugoslavije in oblikovalskega arhiva Univerze v Brightonu. Pričujoče delo bo bralcem v večini primerov prvič osvetlilo spregledane, a za razumevanje današnjega konteksta nujne odnose, ki vsakič znova soočajo obstoječe in prevladujoče kulturnopolitične naracije.

Po izidu zbornika znanstvenih razprav *Umetnost med prakso in teorijo* (2021), ki je predstavil najnovejše teoretične raziskave celotne pedagoško-raziskovalne zasedbe Katedre za teoretične vede UL ALUO ter Oddelka za dramaturgijo in scenske umetnosti UL AGRFT, z novo izdajo uspešno nadaljujemo zastavljeni angažma katedre pri povezovanju področij umetnosti, teorije, zgodovine in raziskovanja.

VIZUALNA PISMENOST KOT PREDMET TEORETSKIH RAZISKOVANJ

Tretja znanstvena konferenca

Katedre za teoretične vede UL ALUO

Akademija za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani z letošnjo znanstveno konferenco poskuša osvetliti področje vizualne pismenosti. Sam izraz »vizualna pismenost« je John Debes, ustanovitelj Mednarodnega združenja za vizualno pismenost, opredelil kot »sposobnost branja, pisanja in ustvarjanja vizualnih podob«. Vizualna pismenost je ključna na področju umetnosti, z njo povezanih praks in poučevanja o njej. S slednjim se aktivira transformativno učenje, ki bi moralo biti dostopno vsem. V tem kontekstu »pismenosti« (oziroma »nepismenosti«) ne razumemo pejorativno, temveč kot izziv stroki, da odpira prostore interdisciplinarnega in holističnega sodelovanja, ki bo generiralo boljše razumevanje in pozitivno vključevanje umetniških področij na vseh ravneh družbe.

Vizualna pismenost je torej koncept, ki se nanaša na umetnost in oblikovanje, vendar ima tudi veliko širšo uporabo. Povezuje se z jezikom, komunikacijo in interakcijo, povezana je z našim razumevanjem kompleksnega sveta okoli nas in s sposobnostjo vizualiziranja kompleksnih znanstvenih vsebin. Po drugi strani se povezuje tudi s čisto realnimi potrebami in pravico ljudi, da se demokratično informirajo in s tem vplivajo na svoj položaj v družbi. Razumevanje je tako časovno kot kulturno pogojeno in odpira vprašanja različnega razbiranja vizualnih podob v različnih kulturnih skupnostih.

Izbrana tema se načrtno povezuje tudi z raziskovalnim projektom *Modeli in prakse mednarodne kulturne izmenjave Gibanja neuvrščenih*, saj nam pomaga misliti in kritično osvetliti vizualne pristope v prikazu in diseminaciji prostorsko-časovnih kulturnih dinamik, ki jih na katedri raziskujemo v okviru projekta ARRS. Hkrati bo izbrani konferenčni fokus prek heterogenosti raziskovanja in raznolikosti prispevkov tvoril temelj za naše nadaljnje poglobljanje izbrane raziskovalne tematike.

Organizatorji se zahvaljujemo vsem sodelujočim: članom raziskovalnega konzorcija pri projektu ARRS, vsem drugim sodelujočim predavateljem, slušateljem konference in institucionalni gostiteljici, Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem, ki nas je sprejela in nam s prijazno organizacijo ponovno omogočila gostovanje.

Univerza v Ljubljani
Akademija za likovno umetnost
in oblikovanje

arrrs

JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

